

ГЛОБАЛЬНА МОБІЛІЗАЦІЯ: ВИКОРИСТАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ РИТОРИКИ У ДОБУ ГЛОБАЛЬНИХ ЗІТКНЕНЬ¹

Реферат. В статті здійснено спробу інтерпретації зростання напруги в Європі та, зокрема, Україні як конкретного випадку зіткнення секулярного проекту Модерну та його глобальних альтернатив – релігійно мотивованих національних проектів глобального розвитку (російського, ісламського та китайського).

Ключові слова: секуляризація, глобалізація, проекти глобального розвитку, Русській мір, релігійна мобілізація.

Показово, що для українського інтелектуала поняття «секуляризація» майже не знайоме. Це відрізняє його від інтелектуалів європейських, які розуміють сучасний стан свого суспільного розвитку як певний етап секуляризації латинської християнської культури. Якщо подивитися на історію Європи, то саме в середньовічному християнстві на зламі I та II тисячоліть відбулися кардинальні зміни, що призвели до народження через декілька століть нової, як ми кажемо, модерної Європи. Ці зміни – формування нового типу міста, народження університету і схоластичної (тобто «шкільної») теології та поява світського середовища суспільних взаємин стали наслідком небаченої раніше єдності європейської культури, згуртованої навколо християнського вчення, літургії та проповіді. Поступово втрачаючи релігійне забарвлення, Європа перетворилася на більш-менш світський культурний простір, який згодом поширився на частину Америки, Азії, Австралію... Власне розширення світського культурного простору (який ми сьогодні узагальнено називаємо Заходом) і є глобалізацією. Треба звернути окрему увагу ще й на те, що секуляризація як майже повне вихолощування релігійних смислів з культури в історії людства, як це показав вітчизняний дослідник-релігієзнавець Руслан Халіков, відбулося лише один раз і саме в середньовічному латинському християнстві. На відміну від «нормальних» трансформацій релігійних традицій, які відбувалися в різні часи та на різних континентах, коли ці релігії змінювалися чи народжувалися нові релігійні рухи, в Європі з'явився новий, нерелігійний тип культурного буття та суспільства. Це нове суспільство розвивалося й поширювалося в релігійному середовищі, зокрема і в християнському, з яким світський Захід співіснує вже близько трьох століть.

¹ Стаття написана за результатами виконання науково-дослідного проекту «Соціально-філософська рефлексія шляхів вирішення конфлікту на Сході України» (№ держреєстрації: 0116U002518).

На відміну від релігійного і традиційного суспільств, які мали міфологічні уявлення про світ, людину і майбутнє, світська західна цивілізація створила власне розуміння себе і світу. Світські уявлення сформувалися в результаті раціонального очищення християнського світогляду від релігійних та міфологічних складників. До сьогоднішніх днів західна людина вірить (і це щось на кшталт релігійної віри) в існування матеріального світу, що виник в результаті Великого вибуху, історії та прогресу, не помічаючи дивності та бездоказовості цього «символу віри». Але саме з цією вірою був пов'язаний вибухоподібний розвиток наукового знання та знання технологічного. Слід наголосити, що технологічний прогрес, внаслідок якого з'явилася індустріальна цивілізація, був спричинений не стільки науковими відкриттями, скільки зміною способу бачення світу. Саме в науці народився той підхід, що ми сповідуємо до сьогодні і який так різко відрізняється від будь-якого релігійного та традиційного: ми прагнемо підкорити природу і змінити навколишній світ.

Власне це – віра в існування світу, що підлягає вивченню, зміні і підкоренню, та людини (суспільства), що можуть і мають це підкорення здійснити, і складають сутність того універсального проекту розвитку людства, що був сформований в межах західної цивілізації. Саме цей модерний проект символізував для Європи культуру на відміну від релігійного варварства. Проти нього було проголошено «хрестовий похід», що отримав назву Просвітництво. Хрестоносці розуму, завдяки згуртованості та технологічній озброєності змітали на своєму шляху архаїчні та розрізнені лави своїх релігійних опонентів та розширювали ареал західного світу. Але деякі частини кордону західної цивілізації були більш-менш сталими протягом століть. Саме тут, на сході та півдні Європи, в діалозі-війні-співіснуванні, запозичуючи та переосмислюючи західні новації, формувалися релігійні відповіді на західну експансію. Йдеться про православний та ісламський світи, які багато в чому вплинули на становлення латинського християнства, а потім і західної культури, але не зазнали секуляризації. Саме вони першими, запозичуючи тепер вже західні універсальні уявлення про світ та майбутнє, сформували релігійні проекти глобального розвитку. Від модерного проекту вони відрізнялися тим, що західний універсалізм – цінностей, норм, законів (уявлення про права людини, ліберальні цінності, демократичні принципи, конституціонізм та ін.) – замінювався в них на релігійний фундаменталізм, спрямований проте (у відповідності до західного універсалізму) на все людство.

Альтернативи західного шляху розвитку

Сьогодні можна впевнено говорити про як мінімум три альтернативи західній парадигмі. Перша стала надбанням світової спільноти у 2006–2008 рр. після низки заяв вищого керівництва Росії, зокрема програмної статті міністра закордонних справ РФ Сергія Лаврова (2008 р.), в якій він наголосив на необхідності «конкуренції ціннісних орієнтирів та моделей розвитку» та була оформлена в доктрину «руського міра». Друга ініційована відомим

«Документом № 9» Центрального комітету Комуністичної партії Китаю й сформульована у доповіді Сі Цзіньпіна (лютий 2014 р.), присвяченій «серцевинним цінностям» китайської культури. Про зміст третьої парадигми західний світ зміг скласти уявлення за допомогою програмних документів «ісламського Халіфату», що просочилися у американську та європейську пресу. Хоча вказані альтернативи модерну пропонують різні форми боротьби з західною гегемонією, від стриманого опонування в китайському варіанті до більш жорсткого протистояння у російському і аж до воєнної боротьби у випадку Ісламської держави (ІД), кожна зі сформованих альтернатив відіграватиме все більш важливу роль в майбутньому та, можливо, каталізує формування нових ціннісно-світоглядних систем. Замість гегемонії модерної цивілізації маємо нову реальність – конкуренцію, а можливо й боротьбу різних проєктів глобального розвитку. Уже сьогодні ці проєкти нехтують багатьма принципами міжнародних відносин, наприклад, недоторканістю державних кордонів і заборону втручатися у внутрішні справи суверенних держав.

Важливою особливістю нинішнього етапу є те, що такі проєкти, у своєму поміркованому варіанті, взяті на озброєння офіційними структурами деяких держав (Іран, Туреччина, РФ, КНР). Офіційні уряди, керуючись відповідними ідеологіями, намагаються протистояти Заходу в більш цивілізований спосіб, у тому числі через культурну експансію. Тут можна згадати, наприклад, центри фонду «Русській мір» та Інституту Конфуція, що діють по всьому світу, а також ісламські культурні центри, зокрема, «Меріленд Кюлліє», який відкрив на початку 2016 року Р. Т. Ердоган у США. З іншого боку, поряд із проєктами, що спираються на офіційні уряди та намагаються триматися в межах міжнародного права, виникають утворення, що не визнають міжнародного права, не визнані його суб'єктами та відкрито порушують його норми (серед таких утворень найвідомішим прикладом є так звана «Ісламська держава»).

Дуже важливою особливістю альтернативних систем-проєктів є експлуатація ними незатребуваних в секулярній модерній парадигмі релігійних та традиціоналістських архетипів. Можна виокремити декілька спільних рис, властивих описаним альтернативним парадигмам: 1) принципове заперечення універсальності модерних цінностей та імперативів; 2) інтерпретація західних цінностей як інструмента підкорення та експлуатації інших культур; 3) звернення до власної історії та традицій як джерела культурних регулятивів.

Так, щодо неуніверсальності західного способу життя та його ціннісно-світоглядних підвалин висловлювалися не лише натхненники «русского міра», але й ідеологи китайського проєкту. Наприклад, Президент Академії суспільних наук Китаю, Ван Вейгуан, підкреслював, що захід навмисно, але безпідставно видає власні цінності за загальнолюдські [1, с. 139]. Насправді ж усі ціннісні системи відносні та мають історичне походження. Щодо прибічників радикального ісламського проєкту, то вони взагалі відмовляють західним цінностям в будь-якому позитивному змісті.

Досить одностайні прихильники антимодерних проєктів і щодо «істинного» призначення позірної універсалізації західної аксіології. З їхньої

точки зору це робиться для встановлення культурної гегемонії Заходу над рештою світу. В радикальному варіанті мова йде про американську чи сіоністську змову проти ісламського світу, в більш поміркованих – про приховану боротьбу проти інших політичних систем (той таки Ван Вейгуан [1, с. 138]). У Китаї прямо заговорили про культурні та економічні загрози з боку таких західних утворень, як конституційна демократія, ідея розділу трьох гілок влади, багатопартійність, загальні вибори, підпорядкування армії державі, громадянське суспільство та уявлення про права людини. На думку теоретиків китайського проекту пропаганда ліберально-демократичних цінностей спрямована зокрема на «зміну базового економічного устрою Китаю», загрожує «принципам партійного управління» та правдивій історії КПК. На розповсюдженні західних цінностей та культурних стандартів як способу отримання дивідендів в геополітичній боротьбі регулярно наголошується й у російській зовнішньополітичній риторичі.

Те, що й заперечення універсальності західних цінностей, й звинувачення Заходу у використанні власних ціннісно-світоглядних установок для отримання стратегічного домінування над незахідними культурами витікають з глобальних тенденцій можна побачити, звернувшись до природи запропонованих альтернативних проектів. Всі вони формуються навколо релігійних й/або традиціоналістських цінностей та імперативів, які протиставляються модерній парадигмі і є відповіддю на виклик експансіоністському розповсюдженню секулярного погляду на світ. У російському проекті йдеться про «православну традицію», «Святу Русь», яка повинна стати базисом для формування традиції «цивілізаційної» або ж навіть «цивілізаційної спільності» [2]. Ісламський проект є релігійним за своєю суттю та спирається на «сунітські цінності» [1, с. 146].

Традиціоналістське та релігійне забарвлення мають й «серцевинні соціалістичні ціннісні воззріння», список яких було представлено у листопаді 2012 р. на XVIII з'їзді КП Китаю. Хоча звучання назв цих цінностей – багатство, демократія, гармонія, свобода і т. д. досить традиційне, вони інтерпретувалися в «марксистському» дусі та в «руслі китайської традиції» [1, с. 146], згідно яких відповідальність передує свободі, обов'язок – правам, з якими колектив стоїть вище за індивіда (Чень Лай, директор Інституту національного вчення [1, с. 146]). В цих та подібних висловлюваннях китайських ідеологів та високопосадовців¹ російський дослідник Олександр Ломанов вбачає реінкарнацію «моральних та соціальних цінностей раннього конфуціанства» [1, с. 147].

¹ Див. промову Сі Цзіньпіна (лютий 2014) про те, що розповсюдження ціннісних воззрінь повинне спиратися на найкращі традиції китайської культури — гуманність, довіру, «підвищення гармонії», шанування справедливості, «відношення до народу як до основи», «прагнення до Великого єднання» (див. цитовану статтю О. Ломанова, – С. 147).

Спільним знаменником ціннісно-світоглядних альтернатив західному способу культурного життя, на основі яких формуються власні проекти глобального розвитку, є заперечення статусу верховного судді, що належить в сьогоденні світі західному розуму. Західні стандарти мислення й оцінки на раціональність тих чи тих елементів інших культур відкидаються чи дуже обмежуються: для того, щоб зрозуміти моральні, прагматичні, екзистенційні особливості російської/китайської/ісламської цивілізації, треба підходити до них з тими критеріями, що були ними ж сформовані – досить закономірний результат втілення імперативу релятивізму, що набув глобального звучання!

Прямим наслідком впровадження цього імперативу в життя (якщо не тим, що його до життя покликала) виступає претензія на певні дивіденди в глобальному змаганні: запропонувати світу власні цінності [1, с. 149], створити могутній мобілізуючий ресурс та здобути краще майбутнє [4].

Збройний конфлікт на сході України відповідає всім умовам світоглядної війни в глобальному просторі. По-перше, він був спровокований та розв'язаний на умовній межі Заходу та Незаходу; по-друге, при цьому вдало експлуатувалися релігійні мотиви; по-третє, в результаті безпрецедентної інформаційно-пропагандистської кампанії в ЗМІ були сформовані конкуруючі ерзац-реальності, в межах яких адепти різних сторін мобілізувалися навколо протилежних світоглядно-ціннісних настанов; по-четверте, світоглядна мобілізація виявилася граничною за екзистенційним загостренням, бо стосувалася не лише вибору власного майбутнього мільйонів людей, але й смислу їхнього буття. За цими ознаками східноукраїнський конфлікт треба вважати гострим випадком дифузного зіткнення цивілізацій, ескалація якого відбулася завдяки застосуванню мобілізаційного потенціалу альтернативного модерному проекту глобального розвитку («русского міра») в межах глобальної конкуренції, підживленої світовою економічною кризою.

Спільним знаменником ціннісно-світоглядних альтернатив західному способу культурного життя, на основі яких формуються власні проекти глобального розвитку, є заперечення статусу верховного судді, що належить в сьогоденні світі західному розуму. Західні стандарти мислення й оцінки на раціональність тих чи тих елементів інших культур відкидаються чи дуже обмежуються: для того, щоб зрозуміти сутнісні особливості російської/китайської/ісламської цивілізації, вони вимагають підходити до них з тими критеріями, що були ними ж сформовані. Відмовляючись рівнятися на Захід, альтернативні проекти претендують на власну частку в глобальному змаганні: запропонувати світу власні цінності, створити могутній мобілізуючий ресурс та здобути краще майбутнє.

Мобілізаційний потенціал релігійної риторики на Донбасі

Треба зрозуміти, що реалії нової хвилі глобалізації відмінюють (на сьогодні) лише ексклюзивне право власності Заходу на світоглядні цінності, але не відмінюють його силу і вплив. Можна представити наше суспільне життя чимось на кшталт морської поверхні, по якій прокочуються великі і маленькі

хвилі – але ця поверхня ніколи не буває повністю спокійною. Оці хвилі – і є той глобальний вплив, що його вчиняють найвпливовіші гравці сучасного світу – в першу чергу США і Європа. Ми стикаємось з цим впливом кожний день – з *політичним* – коли значна частина українців бачить перспективність вступу до НАТО та ЄС; з *економічним і фінансовим*, коли з ранку перевіряємо курс долара та євро, прислухаємося до порад МВФ та ЄБРР, чекаємо на міжнародні кредити і т. д.; *інформаційним* – коли ми дивимося новини, відібрані та сформовані провідними західними агенціями новин, такими як Reuters чи Associated Press; *ціннісним* – через їхню інтерпретацію прав людини, яка відбивається в культурній продукції (голівудські фільми, популярна музика, іграшки тощо), а також у всіляких відкритих стратегіях типу «Глобальних трендів 2030» Агенції національної розвідки США чи відомих «198 методів ненасильницьких дій Джина Шарпа».

Ці впливи формують глобальні течії сучасності, тому ані протистояти ним, ані нарікати на них нема сенсу. Зрозуміло, що поширюючись в інформаційному просторі, вони «працюють» в першу чергу на «метрополію» – той культурний центр, що їх утворює. Інша річ – треба розуміти, що міра нашої свободи залежить від здатності використовувати ці течії як попутні або свідомо йти їм наперекір по найменш затратній траєкторії. В межах цієї метафори альтернативні квазерелігійні проекти можна порівняти з потужними плавзасобами, що поки не створюють глобальних течій, але можуть «різати хвилі» таким чином, щоб створене ними цунамі прокотилося всією земною кулею.

Альтернативні цивілізаційні проекти використовують релігійні сенси та риторику саме для того, щоб отримати конкурентні переваги у змаганні з Заходом. Зважаючи на те, що Європа та США мають величезний потенціал впливу на людину, його опоненти змушені зосередитися на найбільш вразливій частині людської природи – релігійних та світоглядних переконаннях. І тут дуже доречною стає та сама «вивільнена» релігійність, яка «збирається» у віртуальній реальності, ЗМІ, культурних заходах і артефактах й спрямовується на підтримку квазірелігійних цунамі.

У той час, коли національне самоусвідомлення розмивається (навмисно чи природно), важливим стрижнем залишається релігійне самовизначення, яке протягом тисячоліть утворює кордон між спільнотами, суттєво ускладнює розчинення меншин. Разом із тим, це вже не та релігійність, яку ми звикли бачити та з якою навчилися мати справу. Сьогодні дедалі більшого поширення набуває «контрсекулярна» релігійність, характерними ознаками якої є розуміння Заходу в якості ворожих сил зла, зневага до релігійної освіти та надмірної аскези, загострені очікування кінця світу. Контрсекулярна релігійність мобілізує значну кількість людей на боротьбу проти світського Заходу та цінностей, які він породив. До того ж, природним середовищем такого світогляду стала віртуальна реальність, де спільноти утворюються без прив'язки до конкретних територій, етносів чи кордонів. Новітні засоби віртуальної комунікації роблять кожну спільноту потенційно глобальною,

людина може ідентифікувати себе з нею, навіть жодного разу не поспілкувавшись із однодумцями живцем. Додам, що квазірелігійні альтернативні проекти жодним чином не відмовляються від західного інструментарію коли йдеться про рекламу, збір коштів на фінансування власної діяльності, рекламу в ЗМІ та Інтернеті тощо.

Наприклад, якщо згадати донецьку весну 2014 року, то саме релігійні гасла, символи, заходи, найменування були використані для того, щоб мобілізувати маси на боротьбу зі «злом» – бездуховним та секулярним Заходом. З перших днів подій навколо адміністративних будівель (ДонОДА та СБУ) почалися хресні ходи, які не були офіційно санкціоновані жодною з православних конфесій; на стінах взятої в облогу ДонОДА були розвішані велетенські банери із зображеннями Спаса та Богородиці; серед донецьких збройних формувань з'явилися «Русская православная армия», православний батальйон «Восход», «Легіон Святого Іштвана», батальйон Пресвятої Богородиці Августовської «Август» та ін., а «Конституція ДНР» починалася з констатації того, що «ДНР» є частиною «Русского міра». І хоча з часом використання релігійної риторики стало менш помітним, вона зіграла, можливо, визначальну роль в момент «тотальної мобілізації» 2014 року [3].

Важливо також зрозуміти, що, ставши надбанням глобального світу, квазірелігійні ідеології перетворюються, так би мовити, на надбання людства і можуть бути використані будь-ким та на будь-якому рівні. Коли радикальні європейські соціалісти йдуть до лав Ісламської держави для того, щоб боротися з ненависним їм Заходом – вони такі ж законні «учасники» проекту, як і якийсь «казак Бабай», який сколочує військовий загін для війни за «Святу Русь»: створивши та підтримавши новий ціннісно-світоглядний проект, його автори втрачають право на ексклюзивне використання нової ідеології.

Таким чином, Світ вступив до нового етапу глобалізації, для якого характерна втрата Заходом, можливо, останньої переваги – монополії на ціннісні та світоглядні категорії. Усвідомлення цього факту спровокувало новий виток глобальної конкуренції, тепер на рівні ціннісно-світоглядних систем та проектів глобального розвитку.

Що робити?

Якщо ми дійсно прагнемо зменшення напруги в українському суспільстві в майбутньому, вже сьогодні треба зрозуміти, що змінити глобальні тренди не в наших силах, і ми можемо впливати лише на тих, хто намагається використати їх у власних інтересах та не зважає на катастрофічні наслідки цього для власної країни. На міжнародному рівні Україна як держава, що одною з перших зіткнулась із ситуацією глобального протистояння рівня військового конфлікту, могла б виступити з пропозицією створити майданчик для дискусії про цінності, спрямованої на

1) уточнення джерел західних уявлень про сутність людської природи та свободи,

2) критичне осмислення значення цих уявлень у добу глобалізації,

3) порівняльний аналіз різних культурних підходів до проблеми прав людини та розробки рекомендацій щодо їхньої гармонізації,

4) вироблення стратегії збереження західних світських цінностей й ідентичності в постсекулярному світі у протистоянні з альтернативними проектами культурного розвитку.

Подібна рефлексія та дискусія, можливо, дозволять створити новий світовий порядок, в якому Захід, втративши культурну гегемонію, залишиться успішним гравцем у глобальній грі. Водночас це дозволить вибити ґрунт з-під ніг тих людей, які використовують глобальні зіткнення у власних цілях і тим лише сприяють зростанню напруги. Зокрема, і в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ломанов А. В. Общий знаменатель нации: китайские ценности будут соперничать с западными / А. Ломанов // Россия в глобальной политике. – 2015. – № 5. – С. 138–152.

2. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на торжественном открытии III Ассамблеи Русского мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html>

3. Вододіли секуляризації / Український інститут стратегій глобального розвитку і адаптації. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. – С. 170–174.

4. Завелев И. А. Трансформация национальной идентичности и новая внешнеполитическая доктрина России / Игорь Завелев // Россия в глобальной политике. – 2014. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalaffairs.ru/number/Granitsy-russkogo-mira-16582>

REFERENCES

1. Lomanov A. V. Obschiy znamenatel natsii: kitayskie tsennosti budut sopernichat s zapadnyimi / Aleksandr Lomanov // Rossiya v globalnoy politike. – 2015. – № 5. – S. 138–152 (in Russian).

2. Vyistuplenie Svyateyshego Patriarha Kirilla na torzhestvennom otkryitii III Assamblei Russkogo mira [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html> (in Russian).

3. Vododili sekulyarizatsiyi / Ukrayinskiy Institut strategiy globalnogo rozvitku i adaptatsiyi. – Vinnitsya: Nilan-LTD, 2015. – S. 170–174 (in Ukrainian).

4. Zavelev I. A. Transformatsiya natsionalnoy identichnosti i novaya vneshnepoliticheskaya doktrina Rossii / Igor Zavelev // Rossiya v globalnoy politike. – 2014. – № 2 [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.globalaffairs.ru/number/Granitsy-russkogo-mira-16582> (in Russian)/

АННОТАЦИЯ

Белокобыльский А. В. Глобальная мобилизация: использование религиозной риторики в эру глобальных столкновений.

В статье сделана попытка интерпретации роста напряжения в Европе и, в частности, в Украине как конкретного случая столкновения секулярного проекта Модерна и его глобальных альтернатив – религиозно мотивированных национальных проектов глобального развития (российского, исламского и китайского).

Ключевые слова: *секуляризация, глобализация, проекты глобального развития, Русский мир, религиозная мобилизация.*

SUMMARY

Alexandr Bilokobylskyi. Global Mobilization: Use of the Religious Rhetoric in the Age Global Collisions.

The world has entered a new stage of globalization – post-secular. Its main symptom is an appearance of civilization projects, which are alternative to Western. Chinese, Islamic and Russian projects are formed around religious and traditionalistic values and apply to people’s religious feelings. That’s why they can challenge Europe and the USA, which have much more resources. This thing has played an important role in spring of 2014 in Donetsk, where the mobilization potential has been used – religious activities, symbols, titles, calls etc., which roused citizens of Donbass to fight against “spiritually deprived West”. Events of 2014 in Donbass are one of many examples of usage of religious imperatives and values in the global struggle of a post-secular world.

This article offers to look at Latin America as at unique cultural area, where for the first time in the history of religion’s rationalization – a necessary stage for religion’s establishment as a social phenomenon – grew into secularization – denial of religion’s crucial significance for the society. This process is described as a transformation of mental structures, which retain for a certain community an image of reality, so-called “social reality”. As a result, a secular social reality occurs, which allows reaching a unique degree of social practices’ unification. Expansion of secular social reality to other cultural areas, religious by their nature, forms a core of globalization’s process. The object of secular culture’s expansion becomes the rest of the world. Here, outside the world of Latin Christianity, secular tendencies are absent, but as a response to the aggressive invasion of secular culture, counter-secularization processes form. In particular, two cultures, which were developing during centuries abreast with Western Europe, borrowing forms of the Western way of thinking, but still remaining their own independence, are considered – the world of Islam and the orthodox Muscovy (later Russia). The thesis concerning the fact, that in these cultures on the basis of Western conceptual apparatus new, alternative to Modernity projects of global development have been formed, which preserved their religious motivation, has been substantiated. Today to counter – Western cultural projects we can also refer Chinese project of “universal values”.

Alternative civilization projects use religious meanings and rhetoric to get competitive advantages in the competition with West. Since Europe and the USA have a huge potential of influence on the person – political, financial, economy, ideological and informational, their rivals are forced to focus on the most vulnerable part of human’s nature – religious and worldview persuasions. At the same time “Russian world” doesn’t refuse instruments, which were created within the frameworks of Western paradigm, that’s why it’s not a religious project, but more a religiously motivated project. At the same time, the events in Donetsk are one of the examples of the use of religious imperatives and values in the global conflict of the post-secular world. That’s why there’s a need to think of the ways to create tools and grounds, which will help to minimize axiological clashes of civilizations in future.

Key words: *Secularization, globalization, projects of global development, Russian world, religious mobilization.*